

شرق روزنامه

هنر

نقل و انتقال با رعایت حق تقدّم	صفحه ۱۰
در آرزوی یک خواب طولانی	صفحه ۱۲
آماده برای رفتارهای آگاهی‌بخش و پیشگیرانه	صفحه ۱۲

ستون سوم

بهترین میدان‌های جهان -۱

جعفر بزاز

گروه «PPS Project for Public Spaces» یکی از مؤسسات غیرانتفاعی پیشگام در عرصه پروژه‌های مرتبط با فضاهای شهری و عمومی است که در سال ۱۹۷۵ در آمریکا تأسیس شده و تاکنون در بیش از ۲۴ کشور جهان، به مطالعه و تحلیل فضاهای عمومی مختلف، از قبیل پارک‌ها، بازارها، خیابان‌ها، ایستگاه‌ها، کتابخانه‌ها و… پرداخته است. نوشتار حاضر که به معرفی تعدادی از میدان‌های برگزیده جهان اختصاص دارد، برگرفته از گزارشی است که این گروه در دسامبر سال ۲۰۰۵، با عنوان «بهترین میدان‌های جهان»، تهیه کرده‌اند. قطعاً مطالعه، بررسی و تحلیل فضاهای عمومی مطلوب، می‌تواند تأثیری بسزا در طراحی فضاهای عمومی و ارتقای کیفیت فضاهای شهری موجود در کشور داشته باشد، امری که متأسفانه از سوی برنامه‌ریزان و طراحان شهری کشور درباره ان غفلت شده است.

۱.میدان رینک گلونی،کراکاو،لهستان

میدان رینک گلونی به‌عنوان مهم‌ترین میدان و عمده‌ترین فضای شهری واقع در مرکز شهر کراکاو کشور لهستان، شاخه می‌شود. این میدان اهمیت خود را بیشتر، مرهون عملکرد خود به‌عنوان یک مرکز خرید است. قرارگرفتن در بافت تاریخی شهر و امکان دسترسی از نقاط مختلف به آن، وجود کافه‌هایی در اطراف میدان و نیز وجود چندین موزه، دانشگاه، کلیسا، تئاتر، سینما، کالری و فضاهای عمومی دیگر و تردندکردن وسایل نقلیه در داخل محدوده میدان، آن را به مکانی برای تجمع شهروندان و نیز یک فضای شهری جذاب گردشگر تبدیل کرده است.

۲.میدان هیدالگو،مکزیکوسیتی،مکزیک

میدان هیدالگو در قلب منطقه Coyoacan، در بیرون شهر مکزیکوسیتی مکزیک قرار گرفته است. این میدان به‌عنوان فضایی برای حضور و تجمع ساکنان این منطقه عمل می‌کند. وجود درختانی به صورت ممتد در کنار میدان، وجود نیمکت‌های بی‌شمار و فواره‌های بسیار، فضای میدان را به مکانی جذاب برای شهروندان تبدیل کرده است. همچنین اولویت‌بخشی به حرکت پیاده و هدایت آرام سواره از یک سوی میدان، باعث آرامش خاطر مردم به هنگام حضور در میدان می‌شود.

۳.میدان ناونا،رم،ایتالیا

بی‌تردید میدان ناونا به‌عنوان یکی از بهترین فضاهای عمومی شهر رم، از تمام ویژگی‌های مطلوب یک میدان برخوردار است. این میدان به دلیل جذابیت‌های بی‌شمارش، همچون فواره بزرگ برنینی، کاربری‌های اطراف میدان و طراحی انعطاف‌پذیر آن برای حضور شبانه‌روزی مردم در تمام روزهای سال (حتی ماه‌های سرد و برفی) و البته برنامه‌ریزی عالی آن، به‌ویژه در برگزاری مراسم روزهای کریسمس، در شمار بهترین میدان‌های جهان قرار می‌گیرد.

۴.میدان دل کامپو،سی‌ینا ایتالیا

میدان دل‌کامپو در مرکز شهر سی‌ینا ایتالیا و در قلب بخش فرهنگی این شهر قرار گرفته است. این میدان یکی از بهترین فضاهای شهری در جهان است که فضایی خاطره‌انگیز و دلپذیر را در یاد گردشگران خوش‌اقبال شهر سی‌ینا باقی می‌گذارد. کف‌سازی خاص و منحصربه‌فرد میدان و فضای گسترده آن‌که امکان دید به تمام نقاط میدان را فراهم کرده، از مواردی است که میدان دل‌کامپو را از سایر میدان‌های موجود متمایز می‌کند.

اصلاحیه

شرق: پیرو درج گفت‌وگویی با تیتز «فرار از دایره خودبستگی» در صفحه معماری «شرق» به تاریخ ۱۴ شهریور؛ آرش نصیری (گفت‌وگو شنونده) توضیحاتی را به دفتر روزنامه ارسال کرده است که می‌خوانید:

۱- عنوان «فرار از دایره خودبستگی» گرچه با مسما به نظر می‌رسد ولی ابداعی همکاران محترم روزنامه بوده و از نظر بنده نیاز به درج چنین عنوانی احساس نشده است.

۲- زیر عنوان عکس بزرگ، از سوی روزنامه به اشتباه کتابخانه سیاتل درج گردیده است که «خانه موسیقی پورتو» اثر رم کولهاس صحیح است.

نگاهی به بنای یادبود قربانیان خشونت در مکزیک

معماری علیه خشونت

پرستو نوروزی: در روزگاری که غزه و عراق و افغانستان غرق خون مردان، زنان و کودکانی است که ناخواسته قربانی جنگ شده‌اند، معماری چگونه می‌تواند در مقابل این میزان موج خشونت بایستد و از صلح و دوستی و پایان تمام جنگ‌ها سخن بگوید؟ بنای یادبودهای زیادی در دنیا به نشانه پایان جنگ‌های بزرگ ساخته شده‌اند و به همان میزان، یادبودهای فراوانی معماری به مفاهیم انسانی خلق شده است که یادآور صلح و دوستی هستند. بنای یادبود قربانیان خشونت در مکزیک، یکی از تازه‌ترین آثار معماری جهان است که به مخاطب می‌آموزد، خشونت چگونه می‌تواند نسل انسان را با تهدید مواجه کرده و صفت‌های خوب انسانی را از روی زمین پاک کند. بنای یادشده در سال ۲۰۱۳ به‌وسیله دفتر Gaeta-Springall Arquitectos در مکزیکوسیتی ساخته شده است. سایت پروژه نیز در «چاپولتپک»، مهم‌ترین پارک شهر، واقع شده که در حقیقت جنگلی است که در چندین دهه، متعلق به دولت فدرال و تحت حفاظت وزارت دفاع مکزیک بوده است. در وهله اول، مقصود از طرح بنای یادبود، احیای ۱۵ هزار متر مربع در قالب یک فضای عمومی است. در تمام دنیا، بناهای یادبود، آثار معماری متفاوتی هستند که می‌توان در آنها یاد و خاطره‌ای از فرهنگ و تاریخ یافت. در این «مونومان»، با استفاده از مفاهیم معماری به یکی از مهم‌ترین مسائل معاصر جامعه مکزیک جسمیت داده شده: «خشونت». آن‌طورکه در معرفی این بنا آمده است، مکزیک‌ی‌ها در طراحی این پروژه، خشونت را زخمی بزرگ و باز دانسته‌اند و به‌همین دلیل، پروژه‌ای باز در سایت تعریف‌شده، گشوده به شهر و شهروندان و با ارتباطی قوی با آنهاست. دو موضوع تجدیدحیات فضای عمومی و نیز احیای خاطره قربانیان خشونت، ماهیت این پروژه را تشکیل می‌دهند. اولین قدم طراحی، تعیین نقش سایت به‌عنوان یک جنگل بوده است تا در آن، طبیعت حضوری چشمگیر داشته باشد؛ بنابراین همان‌طورکه در تصاویر دیده می‌شود، درختانی که در محوطه این بنا قرار دارند، به سایت شخصیت می‌دهند. با همان دو تعریف بالا، خشونت در این پروژه در دو بُعد تعریف شده است: فضاهای باز و فضاهای ساخته‌شده.

منظور از فضای باز، فضای ایجادشده بین دیوارهای فولادی و درختان است. این فضای خالی می‌تواند مفهوم عدم حضور قربانیان و غیبت یاد آنها را تداعی کند؛ چراکه به اعتقاد سازندگان این پروژه، خشونت تولیدگر مرگ است. بخش عمده پروژه شامل ساخت ۷۰ دیوار فلزی از جنس کورتن استیل است که از بین درختان برخاسته‌اند؛ یک بازی دوگانه بین طبیعت و معماری، جنگل درختان و جنگل دیوارها. اجتماع درختان و بازدیدکنندگان، نقش موجودات زنده و اجتماع دیوارها، مفهوم مجرد خاطره قربانیان را تداعی می‌کند. سطوح دیوارهای فولادی، زنگ‌زده یا آینه‌ای است تا مخاطب با قرارگرفتن روبه‌روی این ورقه‌های فولادی، تصویرش را کم کرده یا به صورت متکثرشده ببیند. علاوه‌براین، اگر به خشونت به‌مثابه «تخریب» دیده شود، ساختار ۷۰ دیوار فولادی مانند پادزهری بزرگ در برابر خشونت عمل خواهد کرد و نشانه‌ای است از آنکه معماری مانند سپری در برابر خشونت خواهد ایستاد.

در فضای مرکزی که فضای اصلی بنای یادبود است، حوض آبی با فرم نامعین و هندسه بازطراحی شده است که یادآوری می‌کند مسئله خشونت همچنان وجود دارد. حوض با شبیه‌ای پوشانده شده است، به‌طوری‌که بازدیدکننده می‌تواند روی آن راه برود. آب یعنی زندگی؛ آب، پاک می‌کند و شفا می‌دهد. در این بخش، دیوارهای فولادی، محکم‌تر و بلندترند و درامی تأثیرگذار در فضا خلق می‌کنند. بازتاب درختان و دیوارها در آب، چشم را به بالا و پایین هدایت می‌کند. وقتی چشم بالا را می‌بیند، آسمان دیده می‌شود، نور، خورشید، امید و… در نهایت، یکی از بخش‌های مهم این پروژه، مردمی‌بودن و اختصاص دیوارهای فولادی به افراد است، بنابراین جامعه در ساخت این بنای یادبود نقش دارد. ۷۰ دیوار فلزی، فضاهایی هستند برای افراد، تا نام قربانی خود را روی آن بنویسند و از درد و خشم و آرزوهای آنها بگویند. این دیوارها به‌عنوان آینه و تخته‌سیاه عمل می‌کنند و با نوشته‌های‌شان، به شادی از درد و تخریب حاصل از خشونت تبدیل می‌شوند.

معماری پردیس‌های سینمایی در گفت‌وگو با طراح و معمار پروژه کوروش

انفجاری عمل می‌کنیم

هر موضوع هنری یک خالق و یک مخاطب دارد؛ بنابراین باید تناسبی بین این دو برقرار شود تا هنر بتواند انتقال پیدا کند. به‌همین‌دلیل رشد و تعالی فکری جامعه مختلف مانند فروشگاه و واحدهای تجاری، شهرسازی و فود کورت، چندین رستوران، بوفه و کافی‌شاپ، مهدکودک و البته ۱۴ سالن سینما و آمفی‌تئاتر که در ۲۰ هزار متر مربع زیربنای فعالیت‌های فرهنگی کوروش قرار گرفته‌اند به سه هزار صندلی به سالن‌های سینمایی تهران اضافه می‌کنند.

با این حساب به‌نظر می‌رسد در مقایسه با پردیس‌های سینمایی که شهرداری تهران ساخته، مسئله ورودی مستقل سینما همچنان چالش این مجموعه باشد. چرا پردیس سینمایی کوروش توانسته یک ورودی مستقل داشته باشد؟

درواقع اینکه یک وینک یا ورودی جداگانه نداشتیم تا بتوانیم از سینما به صورت مستقل استفاده کنیم، یک مسئله مهم بود. این فضا به مخاطب سینما این امکان را می‌داد تا بدون ورود به بخش‌های تجاری مجموعه، مستقیم به فضای سینما یا حال‌وهوای خاص آن راه پیدا کند؛ اما این امکان برخلاف همان پردیس‌ها که شما به آن اشاره کردید، در اختیار سالن‌های این پردیس است که در صورت برگزاری مراسمی خاص یا اکران دیرموقع فیلم‌ها، قابلیت دسترسی به مجموعه یا خروج از آن، به‌صورت مستقل و بدون بروز مشکل را در اختیار داشته باشند.
شما دانش‌آموخته دانشگاهی هستید که معماران فارغ‌التحصیل‌شده آن به طراحی کارگردگرا شهرت دارند. فکرنمی‌کنید در پردیس سینمایی کوروش هم این اتفاق افتاده است و طراحی‌ها به جای هنری‌بودن صرفاً کاربردی هستند؟

عکس: هتیا آلتاین

امکاناتی که مخاطب در سالن سینما باید از آن بهره‌مند شود -مثل نور، صدا و تصویر، صندلی و موقعیت دید- هیچ‌گونه کاستی‌ای نبود؛ حتی راجع به طراحی سالن‌ها از هم‌یاری یک مشاور کانادایی استفاده کردیم که کار اصلی‌اش سینماسازی بود. این شرکت به‌عنوان مشاور سینمایی وارد شد و راهنمایی‌های خوبی کرد.

سؤال قبلی را به شکل دیگری مطرح می‌کنم، نگاهی به پردیس ملت، پردیس زندگی و…کم‌وبیش نشان می‌دهد معماری‌های کلان در تهران به سمت بناهای عملکردگرا پیش می‌روند و روح صنعتی پیدا کرده‌اند، این‌طور نیست؟

پاسخش روشن است. زمانی که یک بازارچه تعریف می‌کنید که در بخشی از آن قرار است سینماسازی شود، با وقتی که یک پردیس سینمایی تعریف می‌کنید، فرق دارد. در حالت دوم، مبنای فکری به سمت سینما می‌رود؛ یعنی اصل، سینماست و باید تابع منابع ارگانیک مجموعه، سالن‌ها را تعریف کنید. در این پروژه، در طبقات سینمایی درباره حال‌وهوای هنری با محدودیت‌هایی روبه‌رو بودیم. به‌دلیل وجود وینک در تمام طبقات و شکل و فرم و هارمونی آنها، به‌ویژه موقعیت خاص قرارگیری، نتوانستیم یک فضای مجزا با روحیه ویژه با عنوان پردیس سینمایی داشته باشیم؛ ولی با وجود همه این محدودیت‌ها، تلاش شده، طبقات سینمایی جذابیت هنری داشته باشد. امیدوارم در پروژه‌های بعدی به تجمع هرچه‌بیشتر کاربری‌های مختلف نزدیک شویم و این تفکر از ابتدای کار بر طراحی حاکم باشد.

درحال‌حاضر در دیگر کشورها، یکی از اصلی‌ترین اصول طراحی مجتمع‌ها، ایجاد آرامش در مخاطب است و این کار جز با قرارگرفتن خدمات خوب در کنار کاربری‌های متنوع، ایجاد نمی‌شود. در همین پروژه پردیس سینمایی، هزار و ۶۰۰ جای پارک خودرو تعبیه کرده‌ایم که رقم کمی نیست. نسبت فضای تجاری مجتمع به کل فضا هم یک به شش است که در دیگر پروژه‌های مشابه، گاه تا ۵۰ به ۵۰۰ دیده شده است؛ یعنی نصف، سینمایی و نصف، کاربری‌های دیگر….

به‌عنوان آخرین سؤال درباره ویژگی‌های سالن‌های سینمای این پردیس و زمان افتتاح آن توضیح بدهید.

درمجموع، سالن‌های سینما به شکل چندمنظوره مورد استفاده قرار خواهند گرفت. سالن‌های یک و دو می‌تواند به صورت اختصاصی برای اجرای کنسرت‌های متوسط پاپ و راک، که معمولاً مجاز به اجرا در سالن‌های بیش از ۵۰۰ نفر نیستند، راه‌اندازی شود. امکانات صوتی این دو سالن در حال تطبیق با مقتضیات اجرای موسیقی است و سن‌های اضافه‌شده در این دو سالن، از مزیت‌های قابل‌توجه برای گروه‌های موسیقی خواهد بود. با تغییراتی که در بخش نور و امکانات جانبی سالن‌ها انجام شده است، دو سالن هفت و هشت تبدیل به سالن‌های مناسب تئاتر خواهد شد و در کنار نمایش فیلم، می‌تواند از سوی گروه‌های تئاتری، به‌صورت مداوم، استفاده شود. عید فطر نیز زمان افتتاح مجموعه خواهد بود.

مهندس «مهرداد جاویدی‌نژاد»، از دانش‌آموختگان رشته معماری دانشگاه علم‌وصنعت و فارغ‌التحصیلان فوق‌لیسانس این رشته از دانشگاه شهیدبهشتی است؛ طراحی «مجموعه بزرگ فرهنگی و تجاری کوروش» در بین فعالیت‌های معمارانه او متفاوت است؛ چراکه برای اولین‌بار است ساخت یک پردیس سینمایی به‌وسیله بخش خصوصی در چنین سطح وسیعی اجرا می‌شود. پردیس سینمایی و تجاری کوروش در زمینه به مساحت ۹هزار و ۵۰۰ متر مربع احداث می‌شود که ۲۰هزار متر مربع زیر بنای آن به ۱۲ سالن بزرگ سینما و دو سالن کوچک اختصاص داده شده است و حداقل سه هزار صندلی به ظرفیت سینمای کشور اضافه کرده است.

به‌عنوان طراح و معمار پروژه کوروش، این پروژه واجد چه ویژگی‌های معمارانه‌ای است؟

در اردیبهشت سال ۸۸، شرکت کلرنگ موفق شد پروانه ساخت این مجموعه را بگیرد. در ابتدا مهندس خلیلی‌فرد، طراحی این پروژه را بر عهده داشتند؛ اما در روند کار، تغییرات فراوانی به‌وجود آمد. مساحت این مجموعه از ۸۰۰ هزار متر به ۱۰۰۰ هزار متر افزایش یافت و در پوسته خارجی بنا و معماری داخلی و حتی کاربری طبقات، تغییراتی داده شد. این تغییرات اجتناب‌ناپذیر بودند؛ اما در نهایت با ادای احترام به مهندس خلیلی‌فرد، باید بگویم معماری و طراحی این اثر از نو زاده شد. واقعیت این است که در معماری امروز، طراحی دیگر کار یک فرد نیست؛ بلکه همکاری با قالب یک گروه است که کار را به سرانجام می‌رساند. هم‌پای معمار، همکاران سازه، تأسیسات و دیگر بخش‌ها نیز در فعالیت سهیم هستند تا چنین پروژه کلانی به‌بار بنشیند.

وقتی پای یک پردیس سینمایی که در کنار یک مجتمع تجاری-تفریحی قرار گرفته، به‌میان می‌آید، این سؤال مطرح می‌شود که آیا عوامل اقتصادی باعث شده‌اند بخش‌هایی غیرسینمایی به این پردیس تحمیل شوند یا اینکه کارفرما از ابتدا ساخت سینما را در کنار دیگر کاربری‌ها دیده است؟

صرفاً عوامل اقتصادی نقشی در این مسئله نداشت؛ بلکه مجموعه‌ای از عوامل در شکل‌گیری یک مجموعه معمارانه تأثیرگذار است. باید دید این بستر چه قابلیت‌ها و محدودیت‌هایی دارد، توانمندی‌هایش چیست و آیا این توانمندی‌ها توجیهی هم دارند یا نه؟ متأسفانه در بیشتر پروژه‌ها ما چنین تحقیقاتی دیده نمی‌شود و در نهایت، اقتصاد و فاکتورهای اقتصادی بر ابعاد کاربری بنا تأثیر مستقیم می‌گذارد. به‌عنوان یک طراح، معتقدم متر از هر کاربری باید با کاربری واقعی آن مکان متناسب باشد. در این مجموعه با وجود همه تلاش‌ها، محدودیت‌هایی هم بود، همان‌طورکه بخش‌های تجاری از قبل شکل گرفته بودند، بخش سینمایی هم قرار داشت و مجبور بودیم برای حفظ انسجام، از بعضی پیش‌فرض‌ها کوتاه بیایم. در طول کار سعی کردیم با بازدید از نمونه‌های مشابه در کشورهای سنگاپور، چین، امارات، اسپانیا، ترکیه و فرانسه حداقل‌های ساخت چنین مجموعه‌هایی را تعریف کنیم